

Ірина ПРОЦИК

Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка

УДК 811.161.2'373.47

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2025.77.14004>

НАЗВИ УКРАЇНСЬКИХ ФУТБОЛЬНИХ КОМАНД ІЗ ОПІЛЛЯ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ ст.

Резюме: У статті проаналізовано назви, які мали в першій половині ХХ ст. українські футбольні команди з історико-етнографічного району Опілля, з'ясовано мотиваційну базу й особливості творення цих найменувань. Встановлено, що назви футбольних команд були складеними номінаціями, у структурі яких поєднано компоненти-аббревіатури й онімні компоненти, які здебільшого походили від власних назв, рідше – від апеллятивів. Власне онімні складники найменувань опільських дружин копаного м'яча виникли внаслідок онімізації та трансонімізації як основних способів лексико-семантичного словотвору. Мотиваційною базою для називання футбольних команд були лексеми з національно-культурним складником у значенні, що забезпечувало ідентифікацію українських футбольних дружин серед клубів інших націй.

Ключові слова: назви українських футбольних команд Опілля, мотивованість власних назв команд, оніми, апеллятиви, онімізація, трансонімізація.

NAMES OF UKRAINIAN FOOTBALL TEAMS FROM OPILLIA IN THE FIRST HALF OF THE XX CENTURY

Abstract: The article analyzes the names that Ukrainian football teams from the historical and ethnographic region of Opillia had in the first half of the twentieth century, and reveals the motivational basis and peculiarities of creating these names. It has been established that the names of football teams were compound nominations, in the structure of which abbreviation components and onyms components are combined, which mostly derived from proper names, less often from appellatives. The onyms components of the names of Opillia football teams arose as a result of onimization and transonymization as the main ways of lexical and semantic word formation. The motivational basis for naming football teams were lexemes with a national and cultural component in the meaning, which ensured the identification of Ukrainian football teams among clubs of other nations.

Keywords: names of the Ukrainian football teams of Opillia, motivation of team names, onyms, appellatives, onimization, transonymization.

Не все одно, як хто говорить, яким богам молиться,
які книжки читає. Не все одно, якими іменами
названі вулиці наших міст [...]. А коли – все одно,
то це значить, що все одно для нас, хто є ми самі!

Улас Самчук

У величезному масиві онімної лексики української мови порівняно новими власними назвами є спортивні оніми, їхню появу зафіксовано щойно наприкінці XIX ст. Спортивні власні назви особливо динамічно з'являлися впродовж XX ст., яке справедливо називають «століттям спорту». Стрижневою групою спортивного ономастикону є найменування клубів і команд із різних видів спорту. Для називання таких онімів український мовознавець Михайло Торчинський запропонував окремих термін – «командоніми – найменування спортивних команд»¹.

Велику частку української онімної лексики спортивної сфери становлять назви команд із футболу – «спорту номер один» в Україні та світі. Ономастичні студії найменувань українських футбольних клубів переважно стосуються сучасності², проте важливими й актуальними є дослідження номінацій національних футбольних команд у діахронії³, що дають змогу виявити назовницькі тенденції, вагомні насамперед для ономастики, а також соціолінгвістики, культурології й історії національного спорту.

У цій розвідці йтиметься про те, які назви мали в першій половині XX ст. українські футбольні команди з Опілля – історико-етнографічного регіону, що розташований на південний схід від [Львова та охоплює Золочівський, Львівський і Стрийський райони](#) Львівської області, західну частину [Тернопільського](#) і [Чортківського районів](#) Тернопільщини та [північ Івано-Франківщини – Івано-Франківський і частково Калуський райони](#), із найважливішими містами регіону – Бібркою, Перемишлянами, Бережанами, Рогатином, Ходоровом, Підгайцями, Монастириськами⁴, де з другої половини XIX ст. активно розвивалося суспільно-

¹ М. М. Торчинський, *Структура онімного простору української мови*: монографія, Хмельницький: Авіст, 2008, с. 271.

² Н. В. Григорук, *Власні назви футбольних команд Білорусі, Росії, України*, Лінгвістичні дослідження, Харків: Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, 2013, вип. 36, с. 8–12; М. Олейнік, *Із досліджень над хремадонімією. Зауваження щодо назв польських та українських футбольних команд*, [у:] *Типологія та функції мовних одиниць*, Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2014, № 2, с. 198–207.

³ І. Р. Процик, *С.Т. «Україна», У.С.К. «Тризуб», У.С.К. «Сокіл», або які назви мали українські футбольні команди Галичини в першій половині XX століття*, [у:] *Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди*, відп. ред. О. А. Олексенко, Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2016, вип. 43, с. 122–129; І. Р. Процик, *«Це не були футбольні змагання, а бій за Україну»: назви українських футбольних команд як чинник національної ідентифікації у XX ст.*, *Лінгвістика: збірник наук. праць*, гол. ред. К. Д. Глуховцева, Старобільськ: ДЗ «Луганський національний ун-т ім. Т. Шевченка», 2017, № 2 (37), с. 85–99; Protsyk I., *Nazwy ukraińskich klubów piłkarskich w Galicji w pierwszej połowie XX wieku* // *Onomastica Slavogermanica* / red. Romana Łobodzińska. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2019. T. XXXI. S. 79–88.

⁴ Б. Муха, *«Опілля» – слово, назва, термін*, «Вісник Львівського університету. Серія географічна», Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004, вип. 30, с. 194–200; *Опілля*, *Енциклопедія українознавства. Словникова частина* / гол. ред. В. Кубійович, Львів: НТШ, 1996, т. 5, с. 1857–1858; В. С. Пашук, *Опілля*, [в:] *Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій та ін.; Ін-т історії України НАН України, Київ: Наукова думка, 2010, т. 7, с. 603*; Н. М. Погорільчук, *Опілля*, [в:] *Енциклопедія сучасної України*, редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ, Київ: Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. <https://esu.com.ua/article-75562>.

політичне й громадське життя українців, які об'єднувалися в найрізноманітніші організації, у тім і спортивно-гімнастичні (саме на Опіллі було найбільше осередків першого українського пожежно-гімнастичного товариства «Сокіл», заснованого 1894 р.). Мета дослідження – на основі аналізу згромадженого фактичного матеріалу з української спортивної періодики (часописів «Змаг», «Спорт» (1925 – 1926), «Спорт» (1936 – 1937), «Спортові вісти»), щоденної газети «Діло» й архівних джерел із Державного архіву Львівської області та Центрального державного історичного архіву України представити назви українських футбольних команд із Опілля в першій половині ХХ ст., з'ясувати мотивованість і способи творення футбольних онімів, виявити соціокультурні чинники, що впливали на вибір найменувань українських клубів.

У першій половині ХХ ст. назви опільських футбольних команд, як і більшої дружин копаного м'яча в Галичині, мали складену структуру – поєднували компонент-аббревіатуру, перше слово якої виразнювало національну належність футбольної команди: **У.С.К.** – Український спортовий клуб¹, **У.С.Т.** – Українське спортове товариство, та власне онімний складник. Вказівки на національну належність не мали переважно сільські спортивні клуби, які були єдиними командами в населеному пункті, де домінували мешканці-українці; такі спортивні структури зазвичай використовували аббревіатуру **С.К.** – Спортовий клуб, рідше – **С.Т.** – Спортове товариство, **С.С.** – Спортова секція. Найдавніші за часом створення футбольні команди мали власні назви без онімного складника – **У.С.К. Стрий**, **У.С.К. Станиславів**.

Власне онімний компонент складених назв опільських футбольних команд утворено лексико-семантичним способом від власних і загальних назв. Словотвір онімів ґрунтовано на двох видах семантизації – онімізації (переході загальних назв до складу онімів) і трансонімізації (переході лексем «з одного розряду пропріативів до іншого»²), тому в цій статті назви футбольних команд з Опілля представлено у двох групах – відонімні та відапелятивні найменування дружин копаного м'яча.

1. Назви опільських футбольних команд, мотивовані онімами

Багато опільських футбольних клубів у назвах вживали **топоніми** – номінації населених пунктів – міст, містечок і сіл, із яких клуби походили. Серед відтопонімних найменувань футбольних команд з Опілля зафіксовано такі: **С.К. «Бабин Зарічний»** – команда зі села *Бабин Зарічний* у Калуському районі Івано-Франківської області, **С.К. «Германів»** – команда зі села *Германів* (тепер Тарасівка) у Львівському районі Львівської області, **С.К. «Добряни»** – команда зі села *Добряни* в Стрийському районі Львівської області, **С.К. «Залузе»** – команда зі села

¹ У написанні назв команд із Опілля в першій половині ХХ ст. збережено тогочасний правопис, який використовували в Галичині, – жєлєхївкє.

² М. М. Торчинський, *Структура онімного простору української мови*: монографія, Хмельницький: Авіст, 2008, с. 374.

Залужжя в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, **С.К. «Коростовичі»** – команда зі села *Коростовичі* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, **С.К. «Павелче»** – команда зі села *Павелче / Павелча* (сучасна назва – *Павлівка*) в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, **С.К. «Підберізиці»** – команда зі села *Підберізиці* у Львівському районі Львівської області, **С.К. «Потік»** – команда зі села *Потік* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, **С.К. «Пуків»** – команда зі села *Пуків* у Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, **С.К. «Путятинці»** – команда зі села *Путятинці* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, **С.К. «Товмач»** – команда з містечка *Товмач* (автентична назва теперішнього *Тлумача*, вживана до 1939 р.) в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, **С.К. «Чижиків»** – команда зі села *Чижиків* у Львівському районі Львівської області, **У.С.К. «Хотінь»** – команда зі села *Хотінь*, яке тепер входить до складу райцентру *Калуш* в Івано-Франківській області, **У.С.К. «Ямниця»** – команда зі села *Ямниця* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, **У.С.Т. «Жидачів»** – команда з міста *Жидачів* у Стрийському районі Львівської області, **У.С.Т. «Ходорів»** – команда з міста *Ходорів* у Стрийському районі Львівської області.

Окрім топонімів, які безпосередньо пов'язані з тими населеними пунктами, де виникли та функціювали футбольні клуби, у номінаціях команд іноді відображено власні назви місцевостей, які є важливими для національної свідомості українців і демонструють тяглість історичної пам'яті. Зокрема, географічна назва *Хортиця* – найменування найбільшого з островів на Дніпрі, що був у володінні Запорозької Січі, – стала мотиваційною базою для називання опільських футбольних команд: **У.С.Т. «Хортиця» Жидачів** із міста *Жидачів* у Стрийському районі Львівської області та **С.Т. «Хортиця» Крихівці** з підміського села *Крихівці*, що тепер увійшло до складу Івано-Франківська.

Окрему групу номінацій опільських футбольних клубів охоплюють назви, мотивовані найменуваннями географічних об'єктів – річок і гір, що знаходяться неподалік від тих населених пунктів, де організовано футбольні дружини. Так, у назві команди **У.С.Т. «Дністер» Миколаїв / Миколаїв над Дністром** із *Миколаєва* у Стрийському районі Львівської області відображено асоціацію з найбільшою річкою регіону – *Дністром*, який протікає неподалік міста. Натомість **гідронім Дніпро** в найменуванні футбольного клубу **С.С. «Дніпро» Тисмениця** з міста *Тисмениця* Івано-Франківського району Івано-Франківської області вказує не на територіальну близькість міста від цього водного масиву, а на важливість назви найбільшої української ріки для національної пам'яті й увірадноє вагомість єдності та соборності всіх українських земель у свідомості українців. Серед **оронімів** – назв гір, які знайшли відображення у найменуваннях опільських футбольних команд, зафіксовано такі: **У.С.К. «Лисоня» Бережани** з *Бережан* у Тернопільському районі Тернопільської області – номінація походить від назви гори *Лисоня*, що розташована неподалік від цього міста; найменування клубу **С.Т. «Чорногора»**

Станиславів зі *Станиславова* (давня назва міста Івано-Франківськ) походить від назви гірського хребта Українських Карпат – *Чорногора*; номінація команди з цього ж міста – **С.К. «Говерля» Станиславів** – мотивована назвою найвищої вершини Українських Карпат – гори *Говерла*. Найменування колишніх станиславівських клубів мотиваційно пов'язані з назвами розташованих поблизу від міста Карпатських гір, а саме, їхнього хребта та найвищої вершини.

Мотиваційною базою для номінування кількох опільських футбольних клубів стали **антропоніми**, серед яких імена, прізвиська, прізвища важливих для українців історичних постатей, починаючи від княжих часів і аж до подій із новітньої української історії. Від прізвиська курського князя Всеволода Святославича, який за військову доблесть і сміливість у боях із половцями названий у «Слові про Ігорів похід» *Буй-Туром* (від *буй* – хоробрый, сміливий; *тур* – дикий бик із великими рогами, символ виняткової сили й відваги), походить назва команди **У.С.К. «Буй-Тур» Станиславів**. Номінація клубу **У.С.К. «Роксоляна» Рогатин** із міста *Рогатин* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області має прозору мотивацію – походить від антропоніма *Роксоляна* – прибраного імені уродженої, за легендою, в Рогатині Насті Лісовської, у подальшому – дружини султана Османської імперії Сулеймана I Пишного. Ще одна команда з цього ж міста – **С.К. «Богун» Рогатин** – для називання свого футбольного клубу запропонувала ім'я військового та державного діяча часів Богдана Хмельницького – *Івана Богуна*. Назва футбольної дружини **У.С.Т. «Черник» Станиславів** із теперішнього Івано-Франківська пов'язана з іменем українського героя періоду національних визвольних змагань 1917–1920 рр. – *Федора (Федя) Черника* – пластуна, успішного спортсмена (футболіста й легкоатлета), який у роки Першої світової війни був хорунжим і сотником Українських Січових Стрільців, а 1918 р. загинув у бою біля станції Мотовилівка та похований на Аскольдовій могилі.

Назви двох футбольних команд пов'язані з релігійно-мітологічною сферою, зокрема, номінація клубу **У.С.К. «Стрибог» Жовчів** із села *Жовчів* у Івано-Франківському районі Івано-Франківської області походить від імені божества язичницького пантеону – *Стрибога* – бога вітрів. Назва футбольної дружини **С.К. «Вій» Ходорів** із міста *Ходорів* у Стрийському районі Львівської області пов'язана з мітологічно-демонологічними уявленнями українців і походить від лексеми *Вій* – «міфічна істота з повіками до землі»¹. В обидвох лексемах, використаних у ролі футбольних онімів, найважливішою є сема – «той, хто навіює страх» на суперників.

Серед номінацій опільських футбольних команд оригінальною є назва клубу **С.Т. «Русалка» Золочів** із міста *Золочів* – райцентру в Львівській області, що походить від найменування першого **українського альманаху** на теренах Заходу України – *«Русалка Дністрова»*, який підготували до друку українські громадські діячі та письменники, об'єднані в літературне угруповання «Руська трійця», й

¹ *Словник української мови*: в 11 т., т. I, Київ: Наук. думка, 1970, с. 669.

опублікували його 1837 р. у Будапешті. Вибір назви спортивного товариства із Золочева присвячений сторіччю з часу видання цього альманаху. Додатковим мотивом для вибору назви золочівської команди було, мабуть, і те, що в селі Підлисса Золочівського району народився один із учасників угруповання «Руська трійця» – о. Маркіян Шашкевич.

Найбільшу за обсягом групу охоплюють номінації, мотивовані **назвами українських молодіжних організацій**. Чверть сотні опільських футбольних команд у найменуванні використали назву найстарішого та наймасовішого українського спортивно-гімнастичного товариства «Сокіл» (Український «Сокіл» створено 1894 р. як пожежно-гімнастичне товариство за зразком однойменних чеських, польських, хорватських, сербських, словенських тіловиховних організацій в Австро-Угорщині), до структури якого вони входили як члени його спортивних секцій. Сокільські футбольні команди функціювали в таких населених пунктах Опілля: місті *Бібрка* у Львівському районі Львівської області – *У.С.К. «Сокіл» Бібрка*, селі *Боднарів* у Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Сокіл» Боднарів*, місті *Буриштин* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Сокіл» Буриштин*, місті *Глиняни* у Львівському районі Львівської області – *У.С.К. «Сокіл» Глиняни*, селі *Голинь* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Сокіл» Голинь*, селі *Дем'янів* у Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Сокіл» Демянів*, селі *Добрян* в Стрийському районі Львівської області – *У.С.К. «Сокіл» Добрян*, містечку *Єзупіль* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Сокіл» Єзупіль*, місті *Жидачів* у Стрийському районі Львівської області – *У.С.К. «Сокіл» Жидачів*, селі *Залізці* в Тернопільському районі Тернопільської області – *У.С.К. «Сокіл» Залізці*, місті *Золочів* – районному центрі у Львівській області – *У.С.К. «Сокіл» Золочів*, місті *Калуш* – районному центрі в Івано-Франківській області – *У.С.К. «Сокіл» Калуш*, селі *Конюхів* у Стрийському районі Львівської області – *У.С.К. «Сокіл» Конюхів*, селі *Липиця Долішня* (тепер *Нижня Липиця*) в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Сокіл» Липиця Долішня*, селі *Ліщини* у Стрийському районі Львівської області – *У.С.К. «Сокіл» Ліщини*, селі *Павелче* (сучасна назва *Павлівка*) в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Сокіл» Павелче*, місті *Підгайці* в Тернопільському районі Тернопільської області – *У.С.К. «Сокіл» Підгайці*, місті *Рогатин* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Сокіл» Рогатин*, у місті *Станиславів* (тепер Івано-Франківськ) було дві сокільські команди, одна з них у дільниці *Бельведер* – *У.С.К. «Сокіл» Станиславів*, *У.С.К. «Сокіл III» Станиславів-Бельведер*, місті *Стрий* – адміністративному центрі однойменного району в Львівській області – *У.С.К. «Сокіл» Стрий*, селі *Тустань* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Сокіл» Тустань*, селі *Фрага* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Сокіл» Фрага*, місті *Ходорів* у Стрийському районі Львівської області – *У.С.К. «Сокіл»*

Ходорів, селі *Ямниця* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Сокіл» Ямниця*. Найменування футбольних команд у спортивному товаристві «Сокіл» пов'язане з лексемою *сокіл* – хижий птах «родини соколиних з міцним гачкуватим дзьобом, кривими кігтями і довгими гострими крильми» [11, IX, 438], яка в національній свідомості українців є символом зіркости, швидкості, міцності, відваги, що дає підстави припустити й подвійну мотивацію назв цих команд. Номінація низки українських футбольних клубів пов'язана з назвою молодіжної організації Союз української поступової молоді імені Михайла Драгоманова «**Каменярі**» (товариство засноване 1929 р., перебувало під патронатом Української соціалістично-радикальної партії, створювало гуртки фізичного виховання та організовувало здвиги руханки та змагання з різних спортивних дисциплін). Футбольні клуби з назвою «Каменярі» функціювали в таких сільських місцевостях на Опіллі: у селі *Вовчинець* коло Івано-Франківська – *У.С.К. «Каменярі» Вовчинець*, селі *Денисів* у Тернопільському районі Тернопільської області – *У.С.К. «Каменярі» Денисів*, селі *Драгоманівка* в Тернопільському районі Тернопільської області – *У.С.К. «Каменярі» Драгоманівка*, селі *Жовчів* у Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Каменярі» Жовчів*, селі *Купчинці* в Тернопільському районі Тернопільської області – *У.С.К. «Каменярі» Купчинці*, селі *Серноки Горішні* (тепер входить до складу села *Сарники*) в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *У.С.К. «Каменярі» Серноки Горішні*, селі *Цебрів* у Тернопільському районі Тернопільської області – *У.С.К. «Каменярі» Цебрів*. Від назви українського спортивно-пожежно-руханкового товариства «**Січ**» (створене 1900 р., структурою нагадувало Запорізьку Січ) походять найменування футбольних команд: *У.С.К. «Січ» Добряни* – дружина зі села *Добряни* в Стрийському районі Львівської області та *У.С.К. «Січ» Стрий* – команда з районного міста *Стрий* у Львівській області. Ймовірно, назва команд має подвійну мотивованість – походить і від найменування товариства «*Січ*», і від назви *Запорозька Січ*. Від номінації руханково-спортивного товариства «**Луг**» (засноване 1925 р. з ініціативи Української радикальної партії, покликане було заступити товариство «Січ», яке польська влада ліквідувала в 1924 р.) походять найменування кількох футбольних команд із сіл на Опіллі: *Бертешів* у Стрийському районі Львівської області – *С.К. «Луг» Бертешів*, *Вільшаниця* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *С.К. «Луг» Вільшаниця*, *Городиславичі* та *Чижиків* у Львівському районі Львівської області – *С.К. «Луг» Городиславичі* та *С.К. «Луг» Чижиків*. Від номінації українського туристично-краєзнавчого товариства «**Плай**» (засноване 1924 р. у Львові) походить назва футбольної дружини з райцентру *Стрий* у Львівській області – *С.К. «Плай» Стрий*, яка належала до спортивної секції цієї організації. Спортивні секції були й у Католицькій асоціації української молоді «**Орли**» (товариство функціювало впродовж 1936 – 1939 рр., гуртувало українську молодь греко-католицького віровизнання), тому декілька команд із футболу дублювало в своїй назві найменування цієї молодіжної організації: *С.К. «Орли» Голинь* –

дружина зі села *Голинь* у Калуському районі Івано-Франківської області, **С.К. «Орли» Демня** – команда зі села *Демня* в Стрийському районі Львівської області, **С.К. «Орли» Добрівляни** – клуб зі села *Добрівляни* в Стрийському районі Львівської області, **С.К. «Орли» Добряни** – дружина зі села *Добряни* у Стрийському районі Львівської області, **С.К. «Орли» Підгірки** – клуб зі села *Підгірки*, що тепер адміністративно належить до міста Калуш – райцентру в Івано-Франківській області. Символічне значення лексеми *орел* – птаха, що є втіленням сили, відваги, гордості, було додатковим мотиватором для називання цих опільських команд.

Футбольні команди функціювали й при українських культурно-освітніх інституціях. Зокрема, дружину **С.С. «Читальня «Просвіта» імені Тараса Шевченка» Крихівці** зі села *Крихівці*, що тепер адміністративно належить до Івано-Франківська, створено при українському товаристві «Просвіта».

2. Назви опільських футбольних команд, мотивовані апелюваннями

Меншу групу назв футбольних команд з Опілля охоплюють номінації, що походять від загальних назв. Серед апелювань, що стали мотиваційною базою для називання дружин із футболу, є кілька **найменувань явищ природи**: від лексеми *вихор* – «рвучкий круговий рух вітру; сильний поривчастий вітер»¹ – утворено назви команд **С.К. «Вихор» Ямниця** зі села *Ямниця* неподалік Івано-Франківська та **С.К. «Вихор» Рогатин** із міста *Рогатин* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, а від слова *заграва*, що означає «відсвічування, відблиск (переважно на небі) яскравого світла, пожежі, вогнів»², сяяння небосхилу під час сходу чи заходу сонця, постало найменування команди з міста *Станиславів* (тепер Івано-Франківськ) – **У.С.К. «Заграва» Станиславів**. Використані для називання клубів номінації явищ природи, слугували для підкреслення спортивної потуги футбольних команд, які несли загрозу та небезпеку суперникам.

Від назв астрономічних об'єктів походять номінації опільських футбольних клубів: **С.К. «Зоря» Калуш** із райцентру *Калуш* в Івано-Франківській області й **У.С.К. «Зоря» Ходорів** із міста *Ходорів* у Стрийському районі Львівської області та **С.К. «Комета» Журавно** з містечка *Журавно* в Стрийському районі Львівської області. Найменування двох перших згаданих команд мотивоване лексемою *зоря*, яка йменує той самий об'єкт, що й *зірка* – «самосвітне небесне тіло, що являє собою скупчення розжарених газів»³, а для номінації журавненської команди мотиваційною базою став астрономічний термін *комета* – «небесне тіло, яке має яскраве ядро й туманну оболонку, від якої тягнеться довга смуга світла, що нагадує хвіст»⁴. Мабуть, для вибору назв астрономічних об'єктів у ролі найменувань футбольних команд найважливішими були семи цих лексем – «світіння, блиск», якими дружинам пророковано майбутні успіхи й перемоги.

¹ *Словник української мови*: в 11 т., т. I, Київ: Наук. думка, 1970, с. 534.

² *Словник української мови*: в 11 т., т. III, 3, Київ: Наук. думка, 1972, с. 90.

³ Там само, с. 689, 576-577.

⁴ *Словник української мови*: в 11 т., т. IV, Київ: Наук. думка, 1973, с. 245.

Номінація футбольних команд *У.С.К. «Скала» Стрий* із райцентру *Стрий* у Львівській області та *С.К. «Скала» Тисмениця* з міста *Тисмениця* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області походить від найменування, що вказує на особливості рельєфу – застарілої загальної назви *скала* – «скеля»¹. Семи лексеми *скала* – «міцність, твердість, непорушність, опірність» були, очевидно, найвагомішими у виборі цього апелювання для називання українських клубів, які в зустрічах зі суперниками повинні були демонструвати саме такі риси.

Декілька опільських футбольних команд використало для найменування загальні назви, що йменували **різновиди фавни**. Для низки футбольних клубів мотиваційною базою стало найменування важливого для мовної картини світу українців птаха – *чайка*. Лексемі *чайка* – «морський водоплавний птах родини сивкових; переважно наземний денний птах ряду сивкоподібних, що селиться на узбережжі річок, озер, зрідка живе також у чагарниках та лісах»² – ужито в називанні футбольних команд із сучасної Івано-Франківщини: *У.С.К. «Чайка» Калуш* із райцентру *Калуш*, *С.К. «Чайка» Рогатин* із міста *Рогатин*, *С.К. «Чайка» Товмач* із міста *Товмач* (давня, автентична назва міста *Тлумач*). Хоча *чайка* є рідкісним птахом для Опілля, вибір орнітоніма, мабуть, пов'язаний з активним використанням цієї лексеми в українському фольклорі. Один із опільських футбольних клубів використав для називання номінацію комахи – *комар* – «двокрила кровососальна комаха з тонким довгастим тільцем і хоботком»³. Це команда зі села *Конюшки* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області – *С.К. «Комар» Конюшки*. На думку етнолінгвіста Віталія Жайворонка, «комар символізує уїдливість»⁴, що, ймовірно, зумовило вибір лексеми як мотиватора для називання футбольного клубу, атакувальні дії гравців якого мали б тримати суперників під час матчу в постійній напрузі, докучаючи їм. Назва однієї з опільських команд мотивована номінацією рослини – *тирса* – «трав'яниста степова рослина родини злакових з вузьким листям і квітками, зібраними в пухнасту волоть, ковила волосиста»⁵. Це футбольна дружина зі села *Боднарів* у Калуському районі Івано-Франківської області – *С.К. «Тирса» Боднарів*.

Вказівку на **назву мешканців** має найменування футбольної команди *С.К. «Черчанка» Черче* зі села *Черче* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області. Клуб використав номінацію мешканців відомого курорту лікувальних вод на Рогатинщині – села *Черче*, в якому створено цю дружину. Ще однією номінацією, пов'язаною з називанням особи, але за віковою ознакою, – «юнак – чоловік, який ще не досяг зрілості, молодий чоловік; про дорослого або літнього

¹ *Словник української мови*: в 11 т., т. IX, Київ: Наук. думка, 1978, с. 245.

² *Словник української мови*: в 11 т., т. XI, Київ: Наук. думка, 1980, с. 264.

³ *Словник української мови*: в 11 т., т. IV, Київ: Наук. думка, 1973, с. 240.

⁴ В. В. Жайворонко, *Знаки української етнокультури: словник-довідник*, Київ: Довіра, 2006, с. 303.

⁵ *Словник української мови*: в 11 т., т. X, Київ: Наук. думка, 1979, с. 122.

чоловіка, сповненого життєвих сил, молодого завзяття»¹ – мотивовані найменування двох команд з Опілля: **У.С.К. «Юнак» Перемишляни** з міста *Перемишляни* у Львівському районі Львівської області і **С.К. «Юнак» Підгайці** з міста *Підгайці* в Тернопільському районі Тернопільської області. Вибір цієї лексеми в ролі назви футбольної дружини покликаний підкреслити, що в футбол грали молоді й спритні чоловіки.

Декілька загальних назв, які функціювали як номінації футбольних клубів з Опілля, семантично пов'язані з найменуваннями важливих для українців **державних і національних символів**. Назву українського державного герба *тризуба*, що виконував функції державного символу в Київській Русі за князювання Володимира Великого, був державним гербом Української Народної Республіки, Директорії, символом українських національно-визвольних змагань², відображено в номінації футбольного клубу **С.К. «Тризуб» Порина** зі села *Порина* у Львівському районі Львівської області, а для називання футбольної дружини **С.К. «Калина» Журавно** з містечка *Журавно* в Стрийському районі Львівської області мотиваційною базою став український народний символ *калина*.

Ще низка футбольних команд з Опілля мають назви, які можна об'єднати в одну групу за спільністю семантики тих апелятивів, від яких вони походять. Серед них номінації, спільною семою для яких є «воля до перемоги, прагнення подолати труднощі, прорватися через перешкоди, здобути першість». Декілька команд використали в назві апелятив *пробій*, що має значення «крізний отвір у чому-небудь»³. Це клуби: **С.К. «Пробій» Бібрка** з міста *Бібрка* у Львівському районі Львівської області, **С.К. «Пробій» Добрівляни** зі села *Добрівляни* в Стрийському районі Львівської області, **С.К. «Пробій» Золочів** із районного центру *Золочів* у Львівській області, **С.К. «Пробій» Монастириська** з міста *Монастириська* в Чортківському районі Тернопільської області, **С.К. «Пробій» Павелче** зі села *Павелче* (сучасна назва Павлівка) в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, **С.К. «Пробій» Пуків** зі села *Пуків* у Івано-Франківському районі Івано-Франківської області, **С.К. «Пробій» Рогатин** із міста *Рогатин* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області. Віддієслівний іменник *пролом*, що називає «дію за значенням проломити, проломлювати – ударами, пострілами і т. ін. робити отвір у чому-небудь; проламаний отвір»⁴ став мотиваційною базою для називання футбольних команд: **С.К. «Пролом» Хоросно Старе** зі села *Хоросно (Хоросно Старе* – найдавніша частина цього населеного пункту) у Львівському районі Львівської області, **С.К. «Пролом» Ятвяги** зі села *Ятвяги* в Стрийському районі Львівської області та **С.Т. «Пролом» Станиславів**.

¹ *Словник української мови*: в 11 т., т. XI, Київ: Наук. думка, 1980, с. 613.

² *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел, Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001, с. 1266.

³ *Словник української мови*: в 11 т., т. VIII, Київ: Наук. думка, 1977, с. 120.

⁴ *Словник української мови*: в 11 т., т. VIII, Київ: Наук. думка, 1977, с. 219.

Назви футбольних клубів *С.Т. «Змаг» Лопушина* зі села *Лопушина* у Львівському районі Львівської області та *С.К. «Змаг» Тисмениця* з міста *Тисмениця* в Івано-Франківському районі Івано-Франківської області походять від абстрактного віддієслівного іменника *змаг* – «те саме, що *змагання*»¹ – «намагання перевершити, перемогти когось у чому-небудь, домагаючись кращих, ніж у когось, результатів, показників; зустріч для здобуття першості з якого-небудь виду спорту»². Натомість конкретним іменником, найменуванням предмета – *стріла* – «тонкий стрижень із загостреним кінцем або гострим наконечником, який використовують для стрільби з лука; те, що нагадує своєю формою такий стрижень»³ – мотивовано назву команди *С.К. «Стріла» Дуліби* зі села *Дуліби* у Стрийському районі Львівської області. Основні семи лексеми *стріла* – «швидкість, влучність», очевидно, вплинули на вибір цієї назви для йменування футбольної дружини.

Отже, аналіз зафіксованих назв українських футбольних команд, які функціювали на Опіллі в першій половині ХХ ст., показав, що більшість найменувань опільських дружин копаного м'яча є складеними номінаціями, у структурі яких поєднано компоненти-аббревіатури й онімні компоненти. Якщо елементи-аббревіатури не вирізнялися різноманітністю (*С.К.*, *С.С.*, *С.Т.*, *У.С.К.*, *У.С.Т.*), то серед власне онімних складників помітно велику розмаїтість лексем, використаних для називання. Хоча чужинецька спортивна преса й насміхалася, що український «спорт – це штучна імпровізація кількох Проломів, Дністрів чи Скал, прикрашена столичною Україною»⁴, проте спектр назв українських футбольних клубів насправді був набагато ширшим. Зафіксовано різноманітні власні та загальні назви, які стали мотиваційною базою для йменування опільських футбольних клубів. Більша частка найменувань футбольних команд постала внаслідок трансонімізації. Такі номінації дружин копаного м'яча утворено від географічних назв (топонімів (*Добряни*, *Жидачів*, *Станиславів*, *Стрий*, *Ходорів*, *Хортиця*, *Ямниця*), гідронімів (*Дніпро*, *Дністер*), оронімів (*Говерля*, *Лисоня*, *Чорногора*)), антропонімів (*Богун*, *Буй-Тур*, *Роксоляна*, *Черник*), імен релігійно-мітологічних істот (*Вій*, *Стрибог*), назв українських молодіжних товариств (*Каменярі*, *Луг*, *Орли*, *Плай*, *Січ*, *Сокіл*) і культурно-освітніх інституцій (*Просвіта*), назви першого українського літературного альманаху на Заході України (*Русалка*). Менша група найменувань футбольних команд постала шляхом онімізації. Такі назви клубів мотивовані загальними назвами – номінаціями явищ природи (*вихор*, *заграва*), астрономічних об'єктів (*зоря*, *комета*), особливостей рельєфу (*скала*), назв окремих видів фауни (*чайка*, *комар*) і флори (*тирса*), найменувань державних і національних символів (*тризуб*, *калина*), конкретних предметів (*стріла*), назв людей за місцем проживання (*черчанка*) і за віковою ознакою (*юнак*), абстрактних назв (*змаг*, *пробій*, *пролом*). Більшість номінацій

¹ *Словник української мови*: в 11 т., т. 3, Київ: Наук. думка, 1972, с. 609.

² Там само, с. 609.

³ *Словник української мови*: в 11 т., т. 9, Київ: Наук. думка, 1978, с. 773–774.

⁴ *Слово про наших диких*, «Змаг», 1937, число 32, с. 1.

футбольних клубів Опілля в першій половині ХХ ст. пов'язана з українськими історичними, географічними та культурними реаліями, що було своєрідним назовницьким декларуванням єдності нації й українських земель у період бездержавності. Ці номінації містять важливі для українців конотації, що є свідченням ретельного добору репрезентативних назв для ідентифікування українських футбольних команд серед клубів інших націй, з якими змагалися українські дружини копаного м'яча з Опілля. Отже, у найменуванні опільських футбольних клубів у першій половині ХХ ст. домінував національний чинник, який поволі відвойовує свої позиції в українському футбольному назовництві після відновлення української незалежності. Деякі сучасні футбольні команди з Опілля повернули собі давні назви, які вони мали в першій половині ХХ ст. (ФК «Лисоня» Бережани, ФК «Скала» Стрий, ФК «Сокіл» Глиняни, ФК «Сокіл» Золочів, ФК «Чорногора» Івано-Франківськ), що свідчить про прагнення продовжити тяглість назовницьких традицій у сфері футболу.

References

- Nryhoruk N. V., *Vlasni nazvy futbolnykh komand Bilorusi, Rosiyi, Ukrayiny, Lihvistychni doslidzhennia*, Kharkiv: Kharkivskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. H. S. Skovorody, 2013, vyp. 36, s. 8–12 // Григорук Н. В., *Власні назви футбольних команд Білорусі, Росії, України*, Лінгвістичні дослідження, Харків: Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди, 2013, вип. 36, с. 8–12.
- Zhaivoronok V. V., *Znaky ukrayinskoji etnokultury: slovnyk-dovidnyk*, Kyiv: Dovira, 2006, 703 s. // Жайворонок В. В., *Знаки української етнокультури: словник-довідник*, Київ: Довіра, 2006, 703 с.
- Mukha B., «Opillia» – slovo, nazva, termin, «Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia heohrafichna», Lviv: Vyd. tsentr LNU imeni Ivana Franka, 2004, vyp. 30, s. 194–200 // Муха Б., «Опілля» – слово, назва, термін, «Вісник Львівського університету. Серія географічна», Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2004, вип. 30, с. 194–200.
- Oleinik M., *Iz doslidzhen nad khrematonimieiu. Zauvazhennia shchodo nazv polskykh ta ukrayinskykh futbolnykh komand*, [u:] Typolohiya ta funktsiyi movnykh odynyt, Lutsk: Skhidnoyevropeyskyi natsionalnyi universytet im. Lesi Ukrayinky, 2014, № 2, s. 198–207 // Олейнік М., *Із досліджень над хремотонімією. Зауваження щодо назв польських та українських футбольних команд*, [у:] Типологія та функції мовних одиниць, Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2014, № 2, с. 198–207.
- Opillia*, [v:] Entsyklopediia ukrayinoznavstva. Slovnykova chastyna / hol. red. V. Kubyovych, Lviv: NTSh, 1996, t. 5, s. 1857–1858 // *Опілля*, [в:] Енциклопедія українознавства. Словникова частина / гол. ред. В. Кубійович, Львів: НТШ, 1996, т. 5, с. 1857–1858.
- Pashuk V. S., *Opillia*, [v:] Entsyklopediia istoriyi Ukrayiny: u 10 t. / redkol.: V. A. Smolii ta in.; In-t istoriyi Ukrayiny NAN Ukrayiny, Kyiv: Naukova dumka, 2010, t. 7, s. 603 // Пашук В. С., *Опілля*, [в:] [Енциклопедія історії України](#): у 10 т. / редкол.: [В. А. Смолій](#) та ін.; [Ін-т історії України НАН України](#), Київ: [Наукова думка](#), 2010, т. 7, с. 603.

- Pohorilchuk N. M., *Opillia*, [v:] Entsyklopediia suchasnoyi Ukrayiny, redkol.: I. M. Dziuba, A. I. Zhukovskiy, M. H. Zhelezniak ta in.; NAN Ukrayiny, NTSh, Kyiv: In-t entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrayiny, 2022. <https://esu.com.ua/article-75562> // Погорільчук Н. М., *Опілля*, [в:] Енциклопедія сучасної України, редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ, Київ: Ін-т енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. <https://esu.com.ua/article-75562>.
- Protsyk I. R., S.T. «Ukraina», U.S.K. «Tryzub», U.S.K. «Sokil», *abo yaki nazvy maly ukrayinski futbolni komandy Halychyny v pershii polovyni XX stolittia*, [u:] Lnhvistychni doslidzhennia: zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. H. S. Skovorody, vidp. red. O. A. Oleksenko, Kharkiv: KhNPU im. H. S. Skovorody, 2016, vup. 43, s. 122–129 // Процик І. Р., С.Т. «Україна», У.С.К. «Тризуб», У.С.К. «Сокіл», *або які назви мали українські футбольні команди Галичини в першій половині ХХ століття*, [у:] Лінгвістичні дослідження: збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди, відп. ред. О. А. Олексенко, Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2016, вип. 43, с. 122–129.
- Protsyk I. R., «*Tse ne buly futbolni zmahannia, a bii za Ukrainu*»: nazvy ukrayinskykh futbolnykh komand yak chynnyk natsionalnoyi identyfikatsiyi u XX st., Lnhvistyka: zbirnyk nauk. prats, hol. red. K. D. Hlukhovtseva, Starobilsk: DZ «Luhanskyi natsionalnyi un-t im. T. Shevchenka», 2017, № 2 (37), s. 85–99 // Процик І. Р., «*Це не були футбольні змагання, а бій за Україну*»: назви українських футбольних команд як чинник національної ідентифікації у ХХ ст., Лінгвістика: збірник наук. праць, гол. ред. К. Д. Глуховцева, Старобільськ: ДЗ «Луганський національний ун-т ім. Т. Шевченка», 2017, № 2 (37), с. 85–99.
- Slovnuk ukrayinskoyi movy*: v 11 t., Kyiv: Nauk. dumka, 1970–1980 // *Словник української мови*: в 11 т., Київ: Наук. думка, 1970–1980.
- Slovo pro nashykh dyukkh*, «Zmah», 1937, chyslo 32, s. 1 // *Слово про наших диких*, «Змаг», 1937, число 32, с. 1.
- Torchynskiy M. M., *Struktura onimnoho prostoru ukrayinskoyi movy*: monohrafiia, Khmelnytskyi: Avist, 2008, 548 s. // Торчинський М. М., *Структура онімного простору української мови*: монографія, Хмельницький: Авіст, 2008, 548 с.
- Protsyk I., *Nazvy ukrayińskich klubów piłkarskich w Galicji w pierwszej połowie XX wieku*, Onomastica Slavogermanica / red. Romana Łobodzińska, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2019, t. XXXI, s. 79–88.
- Velykyi tlumachnyi slovnuk suchasnoyi ukrayinskoyi movy* / uklad. i hol. red. V. T. Busel, Kyiv; Irpin: VTF «Perun», 2001, 1440 s. // *Великий тлумачний словник сучасної української мови* / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел, Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001, 1440 с.

Процик Ірина – доктор філологічних наук, доцент катедри української преси Львівського національного університету імені Івана Франка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8472-0141>

Email: iryna.protsyk@lnu.edu.ua